

Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 15.03.2019 r. № 366. Data onovlennia: 15.03.2019. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-realizaciyu-proektu-yes-ramkova-struktura-cifrovih-kompetentnostej-dlya-ukrayinskih-vchiteliv-ta-inshih-gromadyan-dcomfra> [In Ukrainian].

5. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku tsyfrovoi ekonomiky ta suspilstva Ukrainy na 2018-2020 roky ta zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo yii realizatsii: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17.01.2018r. № 67-r. Data onovlennia: 24.12.2019. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80> [In Ukrainian].

6. Hetman, A. P., Atamanova, Yu. Ye., Milash, V. S. (2016). Pravove rehuliuвання vidnosyn u merezhi Internet. Kharkiv [In Ukrainian].

Любчич Анна Миколаївна

кандидат юридичних наук, учений секретар НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України
ORCID: 0000-0002-6492-4179

ЗАГОТІВЛЯ ДЕРЕВИНИ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Розкрито особливості правові аспекти заготівлі деревини, як одному з видів спеціального використання лісових ресурсів. Зроблено висновок про те, що безоплатна заготівля громадянами деревної сировини, у т.ч. хвороста, діючим законодавством України не передбачена.

Ключові слова: заготівля деревини, хворост, лісові ресурси.

Liubchych Anna

PhD, Scientific Secretary of Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine
ORCID: 0000-0002-6492-4179

WOOD PROCESSING AS ONE OF THE SPECIAL USES OF FOREST RESOURCES: LEGAL ASPECT

The legal aspects of timber harvesting as a type of special use of forest resources are revealed. It is concluded that free harvesting of raw materials and the firewood by the citizens the current legislation of Ukraine is not provided.

Keywords: logging, firewood, forest resources.

У відповідності до статті 19 Лісового кодексу України (далі – ЛКУ) [1], органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Відповідно до статті 65 Лісового кодексу України використання лісових ресурсів може здійснюватися в порядку загального і спеціального використання [1].

Статтею 66 («Загальне використання лісових ресурсів») ЛКУ громадяни мають право в лісах державної та комунальної власності, а також за згодою власника в лісах приватної власності вільно перебувати, безоплатно без видачі спеціального дозволу збирати для власного споживання дикорослі трав'яні рослини, квіти, ягоди, гриби тощо, крім випадків передбачених цим кодексом та іншими законодавчими актами України [1].

За статтею 67 («Спеціальне використання лісових ресурсів») ЛКУ до спеціального використання відносяться, крім іншого, заготівля деревини [1].

Згідно «Короткого тлумачного словника-довідника понять і термінів лісівництва», дерево - багаторічна рослина зі стеблами, що одерев'яніли і корінням; в дереві завжди відрізняється головне стебло - стовбур з гілками, який утворює крону [2]. У відповідності до «Словника української мови» деревина - те саме, що і дерево [3].

Порядок та умови здійснення спеціального використання лісових ресурсів встановлюються Кабінетом Міністрів України (стаття 67 ЛКУ) [1].

Постановою КМУ №761 від 23.05.2007 «Про врегулювання пи-

тань щодо спеціального використання лісових ресурсів» був затверджений «Порядок спеціального використання лісових ресурсів» [4], який визначив умови і механізм спеціального використання лісових ресурсів – заготівлі деревини під час проведення рубок головного користування, тощо.

Постановою КМУ №724 від 12.05.2007 затверджені «Правила поліпшення якісного складу лісів» [5], які визначають основні вимоги до здійснення лісогосподарських заходів, спрямованих на підвищення стійкості та продуктивності деревостанів, збереження біорізноманіття лісів, їх оздоровлення і посилення захисних, санітарно-гігієнічних, оздоровчих та інших функцій шляхом проведення рубок формування і оздоровлення лісів. Під час проведення рубок формування і оздоровлення лісів застосовуються такі рубки: догляду, санітарні, лісовідновні, переформування, пов'язані з реконструкцією, ландшафтні.

«Санітарні правила в лісах України», затверджені постановою КМУ № 555 від 27.07.1995 зі змінами, внесеними постановою КМУ № 756 від 26.10.2016 [6], як сукупність норм щодо здійснення заходів з поліпшення санітарного стану лісів та санітарних вимог, які встановлюються з метою охорони та захисту лісів під час ведення лісового господарства, використання лісових ресурсів. Для поліпшення санітарного стану лісів здійснюються такі заходи: вибіркові санітарні рубки; суцільні санітарні рубки; ліквідація захаращеності. Вибіркові санітарні рубки проводяться власниками лісів, постійними лісокористувачами шляхом вилучення з насаджень сухостійних, відмираючих, дуже ослаблених внаслідок пошкодження насаджень пожежами, шкідниками, хворобами лісу і внаслідок аварій та стихійного лиха окремих дерев або їх груп (пункт 12). Ліквідація захаращеності здійснюється шляхом прибирання поваленого сухоостою (з відхиленням стовбура більше ніж на 30 градусів від вертикальної осі) та хмизу (пункт 34). Ліквідація лісосічної захаращеності незалежно від її обсягів призначається власниками лісів, постійними лісокористувачами та здійснюється в процесі рубок (пункт 35). Ліквідація позалісосічної захаращеності призначається та здійснюється одночасно з іншими лісогосподарськими заходами; як окремий за-

хід ліквідація позалісосічної захаращеності проводиться у разі, коли здійснення інших лісогосподарських заходів недоцільне, а обсяг захаращеності на одному гектарі насадження становить у молодняках 1 і більше куб. метрів, а в середньовікових, пристиглих, стиглих та перестійних деревостанах – 3 і більше куб. метрів (пункт 35).

Виходячи з викладеного, заготівля деревини є одним із видів спеціального використання лісових ресурсів та проводиться у ході виконання лісогосподарських заходів, які мають назву «рубки». Згідно ДСТУ 3404-96 «Лісівництво. Терміни та визначення» [7], рубання лісу (рубка лісу) це рубання та видалення дерев з лісу; розрізняють види рубок: головного користування, догляду, лісовідновні, санітарні, тощо.

У відповідності до статті 19 ЛКУ виключне право на заготівлю деревини мають постійні лісокористувачі [1].

Спеціальне використання лісових ресурсів здійснюється в межах лісових ділянок, виділених для цієї мети (стаття 67 ЛКУ) [1].

Згідно із статтею 69 Лісового кодексу України [1] спеціальне використання лісових ресурсів (у т.ч. заготівля деревини) на виділеній лісовій ділянці проводиться за спеціальним дозволом - лісорубним квитком. Лісорубний квиток на заготівлю деревини видається лісгоспом, а на рубки головного користування – Управлінням.

Підпунктом 1.1 ДСТУ 3071-95 «Продукція лісозаготівельної промисловості. Терміни та визначення» [8] визначено, що «деревна сировина» це (крім іншого) *повалені дерева та відходи лісозаготівель*, призначені для перероблення чи використання як паливо. Цим чинним стандартом дерева не розділені на сироростучі чи сухостійні, тобто йдеться про усі дерева відносяться до терміну «деревна сировина». У пункті 34 «Санітарних правил в лісах України» йдеться про «прибирання *поваленого сухостою*». Значення терміну «хмиз» було визначене РСТ УССР 1325-79, який скасований та в заміні якого був прийнятий нормативний документ ДСТУ 2034-92 «Відходи деревинні. Загальні технічні умови.» [9]. Таким чином, терміни «валежник», «сушняк» та «хмиз» у лісовому законодавстві України – відсутні.

Згідно ДСТУ 2034-92 [9], відходи лісозаготівель, це деревні залишки, що утворилися при звалюванні дерев, очистці стовбурів від

сучків, розкряжуванні хлестів та ін. До відходів віднесено, крім іншого, *хворост* – молоді деревця і лісоматеріали діаметром менше 4 см довжиною від 200 до 600 см, що складаються із тонких стовбурів, зрізаних вершин, *гілок* і *сучків* дерев, зрубаних з кореня під час лісозаготівель (проведення рубок). ДСТУ 3071-95 [8] визначено: *гілки* – живі пагони, що відходять від стовбура і утворюють крону дерева; *сучки* – частина відмерлих чи живих гілок на стовбурі.

Ліквідний деревний запас це частина надземного деревного запасу, який використовується в конкретних економічних умовах.

Відходи лісозаготівель можуть використовуватися як паливо (дрова – 31.12.2018; деревина дров'яна для непромислового використання – з 01.01.2019) для власних потреб, тобто вони можуть бути частиною ліквідного деревного запасу (ліквідною продукцією).

Згідно ТУ У 16.1-00994207-005:2018 «Деревина дров'яна. Класифікація, облік, технічні вимоги. Технічні умови.» [10], *деревина дров'яна непромислового використання* – лісоматеріали та листяних порід деревини, розрізані вздовж і поперек та/або колоті, що використовуються у якості палива в таких побутових пристроях для спалювання, як печі, каміни і системи центрального опалення. Деревину дров'яну може бути отримано з наступної сировини: цілих дерев без коріння; деревини стовбурової; крупномірних відходів лісозаготівель (товсті гілки, верхівки тощо).

У відповідності до статті 77 ЛКУ [1], спеціальне використання лісових ресурсів, крім розміщення пасік, є платним. Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів встановлюється Податковим кодексом України. За ліквід з крони встановлюється рентна плата у розмірі 40 відсотків, а за порубкові залишки, що підлягають використанню, - 20 відсотків ставок рентної плати за дров'яну деревину відповідної лісової породи (пункт 256.9) [11].

Виходячи з вищевикладеним, керуючись нормами чинного законодавства – безоплатна заготівля громадянами деревної сировини, у т.ч. *хвороста*, діючим законодавством України не передбачена.

У зв'язку з існуванням попиту з боку населення на відходи (у т.ч. *хворост*) лісозаготівель для використання у якості дров та необхідності наведення належного санітарного стану в лісах, а також

забезпечення дотримання вимог чинного лісового та іншого природоохоронного законодавства України, Управління спільно з підпорядкованими лігоспами опрацьовує кошториси на встановлення мінімально допустимих цін на лісопродукцію, яка буде являти собою: а) зазначені відходи (у т.ч. хворост); б) ліквід із крони. Інформація про ціни на зазначені види лісопродукції буде оприлюднена після їх затвердження разом з іншим (порядком оформлення, тощо).

ЛІТЕРАТУРА

1. Лісовий кодекс України : Закон України від 21.01.1994 р. № 3852-ХІІ. Дата оновлення: 20.05.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.
2. Короткий тлумачний словник-довідник понять і термінів лісівництва / М-во освіти і науки України, НЛТУ України; укладач. Р. Вінтонів, О. Гриджук. Львів : НЛТУ України, 2009. 87с.
3. Словник української мови: у 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка. 1970-1980.
4. Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів : Постанова Каб. Міністрів України від 23.05.2007 р. №761. Дата оновлення: 22.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2007-%D0%BF>.
5. Правила поліпшення якісного складу лісів : Постанова Каб. Міністрів України від 12.05.2007 р. №724. Дата оновлення: 22.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/724-2007-%D0%BF>.
6. Санітарні правила в лісах України : Постанова Каб. Міністрів України від 27.07.1995 р. № 555. Дата оновлення: 22.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-95-%D0%BF>.
7. ДСТУ 3404-96. Лісівництво. Терміни та визначення. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 1997. URL: <https://www.twirpx.com/file/593498/>.
8. ДСТУ 3071-95. Продукція лісозаготівельної промисловості. Терміни та визначення. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 1996. URL: <http://epicentre.com.ua/dstu-3071-95-nrm1163.html>.
9. ДСТУ 2034-92. Відходи деревинні. Загальні технічні умови. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 1992. URL: http://online.budstandart.com.ua/catalog/doc-page.html?id_doc=64556.
10. ТУ У 16.1-00994207-005:2018. Деревина дров'яна. Класифікація, облік, технічні вимоги. Технічні умови. 2018. URL: http://www.mdoffice.com.ua/pdf/tehnichni_umovi_1908021524.pdf.

11. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 22.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

REFERENCES

1. Lisovyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 21.01.1994 r. № 3852-XII. Data onovlennia: 20.05.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12> [in Ukrainian].

2. Korotkyi tлумachnyi slovnyk-dovidnyk poniat i terminiv lisivnytstva. R. Vintoniv, O. Hrydzhuk (Ed.) (2009). Lviv: NLTU Ukrainy [in Ukrainian].

3. Slovnyk ukrainskoi movy. (Vols 1-11). I. K. Bilodida (Ed.) (1970–1980). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

4. Pro vrehuliuvannia pytan shchodo spetsialnogo vykorystannia lisovykh resursiv: Postanova Kab. Ministriv Ukrainy vid 23.05.2007 r. № 761. Data onovlennia: 22.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2007-%D0%BF> [in Ukrainian].

5. Pravyla polipshennia yakisnoho skladu lisiv: Postanova Kab. Ministriv Ukrainy vid 12.05.2007 r. № 724. Data onovlennia: 22.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/724-2007-%D0%BF> [in Ukrainian].

6. Sanitarni pravyla v lisakh Ukrainy: Postanova Kab. Ministriv Ukrainy vid 27.07.1995 r. № 555. Data onovlennia: 22.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-95-%D0%BF> [in Ukrainian].

7. DSTU 3404-96. (1997). Lisivnytstvo. Terminy ta vyznachennia. Vyd. ofits. Kyiv: Derzhspozhyvstandart Ukrainy. URL: <https://www.twirpx.com/file/593498/> [in Ukrainian].

8. DSTU 3071-95. (1996). Produktsiia lisozahotivelnoi promyslovosti. Terminy ta vyznachennia. Vyd. ofits. Kyiv: Derzhspozhyvstandart Ukrainy. URL: <http://epicentre.com.ua/dstu-3071-95-nrm1163.html> [in Ukrainian].

9. DSTU 2034-92. (1992). Vidkhody derevynni. Zahalni tekhnichni umovy. Vyd. ofits. Kyiv: Derzhspozhyvstandart Ukrainy. URL: http://online.budstandart.com.ua/catalog/doc-page.html?id_doc=64556 [in Ukrainian].

10. TU U 16.1-00994207-005:2018. (2018). Derevyina droviana. Klasyfikatsiia, oblik, tekhnichni vymohy. Tekhnichni umovy. URL: http://www.mdoffice.com.ua/pdf/tehnichni_umovi_1908021524.pdf [in Ukrainian].

11. Podatkovi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 r. № 2755-VI. Data onovlennia: 22.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> [in Ukrainian].